

DR. JOŽEF GRUDEN:

„MIRABILIA MUNDI.“

POTOVANJA FRANČIŠKANSKEGA MISIJONARJA V SREDNJEM VEKU.

Leta 1881. se je vršil v Benetkah mednarodni geografski kongres. In ob tej priliki so odkrili v malem furlanskem mestecu Pordenone kip preproste ga meniha, frančiškana, ki ga prišteva geografska veda najznamenitejšim srednjeveškim potopiscem in raziskovavcem azijskih dežel. Italijanski listi so ob tej slavnosti objavljali vznesene članke s podobo slavljencevo in ponosno poudarjali, da je dala Italija že v srednjem veku omikanemu svetu poleg slavnega geografa, Benečana Marka Polo še drugega imenitnega potovavca — brata Odorika Matiuzzija.

Ali si Italijani tega moža po pravici priključujejo? Nato hočemo pozneje odgovoriti. — Za sedaj moramo žal priznati, da je bil zanimivi frančiškanski misijonar in potopisec doslej Slovanom in posebno še nam Slovencem skoraj popolnoma neznan. Angleži, Francozi in Italijani so se bavili z njegovo osebo, objavljali njegove potopise in jih tolmačili s pomočjo najnovejših geografskih preiskav, a pri nas so ga poznali skoraj izključno le njegovi redovni bratje, ki ga imajo uvrščenega med blažene svojega reda. In vender je živel brat Odorik v naši bližnji soseščini, je bil slovenskega rodu, njegovo ime je slovelo med Slovenci v srednjem veku in pogosto so romali naši pradedi k njegovemu grobu v Videm, da pomolijo pri častitljivih ostankih svetega moža, ki je prepotoval skoraj ves tedaj znani svet, ki je veljal za čudo svoje dôle, in tudi še po smrti ostal neizbrisno v spominu svojih rojakov. — Vzroka je torej dovolj, da se nekoliko seznanimo z življenjem misijonarja,

brata Odorika¹⁾, in njegovim zanimivim potopisom, ki je večkrat izšel pod naslovom „Mirabilia mundi“.

* * *

Po smrti zadnjega Babenberžana Fridrika Bojevitega so prišle slovenske dežele za nekaj časa pod oblast češkega kralja Otokarja II. Najs krajnejša postojanka njegovega prostranega kraljestva je bila na jugu mala grofija Pordenone v Furlaniji, ki je prej nad sto let pripadala vojvodini Štajerski. Kralj Otokar je poslal l. 1270. tje posadko, da zavaruje ta del svoje posesti proti napadom akvilejskih patriarhov in drugih tekemcev. In neki vojaški družini češke posadke se je narodil l. 1286. Ulrik ali Odorik.²⁾

¹⁾ Večje razprave o njem so objavili: angleški polkovnik Yule (Cathay and the ways thither; London 1866.) Italijani P. Venni (Elogio storico alle gesta del b. Odorico; Venezia 1761.) P. Teofilo Domenichelli (Prato 1881) in novejši čas Dr. Luigi Tinti (Vita e missioni nell' Indo-Cina del beato Odorico da Pordenone. Roma 1901). Najbolj obsežno in učeno delo o bratu Odoriku pa je napisal francoski orientalist Henri Cordier: Les Voyages en Asie au XIVe siècle du bienheureux Frère Odoric de Pordenone, religieux de Saint François, publiés avec un Introduction et des notes. Na to kritično delo se zlasti opiram v svojem poročilu.

²⁾ Njegovo slovansko pokolenje izpričuje nedvomno sodobni srednjeveški kronist Janez iz Vetrinja (Joannes Victoriensis), pišoč: „Hoc tempore frater quidam Ulricus nomine, de reliquiis seminis eorum, quos olim rex Ottokarus apud portum Naronis ad custodiam deputavit, ordinis Minorum, qui longo tempore ad propagationem fidei exulaverat in partibus transmarinis, rediens mirabilia retulit.“ Italijani si ga torej po krivici prisvajajo. Vprašanje je le, če je bil brat Odorik češkega ali slovenskega rodu? Prvo mnenje navidez potrjuje neki rokopis narodne knjižnice v Parizu iz XIV. stoletja, kjer čitamo naslov: „Descriptio orientalium partium fratris Odorici Boemi de Foro Julii“ in zopet v tekstu (fol. 126.):

Komaj štirinajst let star je vstopil Odorik v frančiškanski red, ki je uprav tedaj zbiral v svojem okrilju najplemenitejše, najidealnejše in najbolj nadarjene mladeniče vseh slojev. Bila je to zlata dōba frančiškanskega reda, ko je slovel po svojih apostolskih misijonarjih in velikih učenjakih, ki so zavzemali večino tedanjih vseučiliških stolic.

Odorikovi življenjepisci vedó mnogo povedati o njegovem strogem vzdržnem življenju v frančiškanskem redu in o raznih pokorilih, ki si jih je nalagal. Še sedaj kažejo v Vidmu njegov cilicij (pas), sestavljen iz malih plošč in železnih členov, ki ga je nosil na golem životu. Z dovoljenjem redovnih predstojnikov je nekaj časa živel kot puščavnik v samoti in si tako pridobil ono vtrjenost, ki je pozneje na obsežnih njegovih potovanjih premagala vse vremenske nezgode in napore. Vrnivši se v samostan v Videm prosi Odorik l. 1314. generala frančiškanov, da ga pošlje v azijske misijone.

Tamkaj na daljnem Vzhodu se je v XIII. in XIV. stoletju pričelo veliko versko gibanje. Križarske vojske so seznanile zapadne narode z Azijo in odprle njene dežele evrop-

skemu vplivu. Pričelo se je živahno misijonsko delo. Na čelu velikega podjetja sta bila dva novoustanovljena redova, polna apostolske gorečnosti in delavnosti, red frančiškanov in dominikanov. Preko Poljske, južne Rusije in Sibirije so prodirali njih misijonarji v Mongolijo in Kino. V Perziji, Indiji so se ustanovljale misijonske postojanke, in na najskrajnejši obali azijski, v Kini in Mandžuriji je zasnoval frančiškan Joannes de Monte-Corvino leta 1292. šest škofij in jih zastavil s svojimi redovnimi brati. Prve kali so bile položene v prostrano polje in obetala se je bogata žetev!

Kaj čuda, če je tudi Odorika gnalo tja v daljne dežele, kjer se je brezmejni delokrog odpiral njegovi gorečnosti. L. 1318. je nastopil svojo pot.

Še danes, ko živimo v dōbi najživahnejšega prometa, ko vsled modernih prometnih sredstev skoraj izginjajo razdalje, ki so se nekdanj zdele neprehodne, moramo občudovati razsežnost Odorikovih potovanj. Armenijo, Perzijo in Mezopotamijo, Indijo z njenimi nešteti otoki, neizmerno kitajsko kraljestvo, Mongolijo, Tibet in Turkestan, vse te dežele, izmed katerih je skoraj vsaka večja kot pol Evrope, je prehodil goreči misijonar. In ako čitamo o strašnih neizgovornih in nepremagljivih ovirah, s katerimi so se imeli še v naših dneh boriti preiskovavci Azije (Sven Heddin, Landor i. dr.) in potem uvažujemo, da je že pred šeststo leti preprost frančiškan brez organizovane in dobro oskrbljene ekspedicije, potujoč le v družbi siromašnega brata lajika prehodil vse tiste bajne, nedostopne pokrajine, kamor si šele sedaj Evropejci z orožjem izsiljujejo dohod, potem se ni čuditi, če se Odorikovo poročilo zdi, kakor izmišljena bajka. A resnicoljubnost pobožnega misijonarja, katero še sam s slovesno prisego potrjuje in novejša znanstvene preiskave izključujejo vsak dvom.

Dvanajst let se je mudil Odorik v Aziji in v tem času krstil nad 20 tisoč nevernikov. Leta 1330. se je vrnil domov, da si poišče novih pomočnikov za svoje misijone. Sprejeli so ga z veliko častjo in občudovali kot

„Ego frater Odoricus Boemus de Foro Julii“ (Cordier o. c. pag LXXXII.) A to je subjektivno mnenje pisca pariškega kodeksa, ki je nastalo gotovo vsled navedenega poročila srednjeveških kronistov (Joannis Victoriensis, Anonymi Leobensis) in ki se tem lože raztolmači, ker so bile od l. 1250—1279. dežele od Krkonoša pa do Adrije vse češke. Za slovensko pokoljenje pa govori več razlogov: Verjetno je, da je Otokar poslal v Pordenone posadko iz svojih južnih dežel iz Štajerske ali Kranjske, ker je že preje ta grofija k njim pripadala in jo je tudi kralj češki z njimi vred podedoval od Babenberžanov. Še pomenljivejša je Odorikovo rodbinsko ime Mattiuzzi ali Mattiussi, katerega sicer najstarejša poročila ne navajajo, a se je po tradiciji ohranilo in se mu izza l. 1620. tudi v životopisih pridevuje. Cordier (o. c. str. I. n. a.) sam sluti, da je priimek Mattiussi „patronimikon“ pisoč: „Problement Odoricus filius Mattiussi, devenu supplement Odoricus Mattiussi.“ S slovensko etimologijo ta „patronimikon“ kaj lahko razložimo. Po analogiji Petrovec (v goriškem in benečanskem narečju Petrùc) = sin Petrov, Lenardič (ben. Lenarduzzi) = sin Lenartov je nastal priimek Mattiussi (slov. Matjuc) iz patronomika Matijevec (= sin Matijev). Rodbinsko ime Odorikovo torej kaže, da je bil ali Slovenec ali pa vsaj poslovenjen Čeh.

izredno prikazen. Sloves o njegovih potovanjih pa se je razširil skoraj po vseh evropskih deželah. Na povelje provinciala Guidotta je Odorik v Padovi narekoval bratu Viljemu de Solagna znamenite dogodke svojega potovanja. Tako je nastala geografska knjiga, ki še dandanes zanima učeni svet. — Papež Janez XXII. je pozval izrednega moža v Avinjon, da mu osebno poroča o uspehih misijonov na daljnem Vzhodu. A na potu zbolil Odorik v Pizi.

Z veliko težavo se je vrnil nazaj v Videm, kjer ga je dohitela smrt 14. januarja l. 1331.

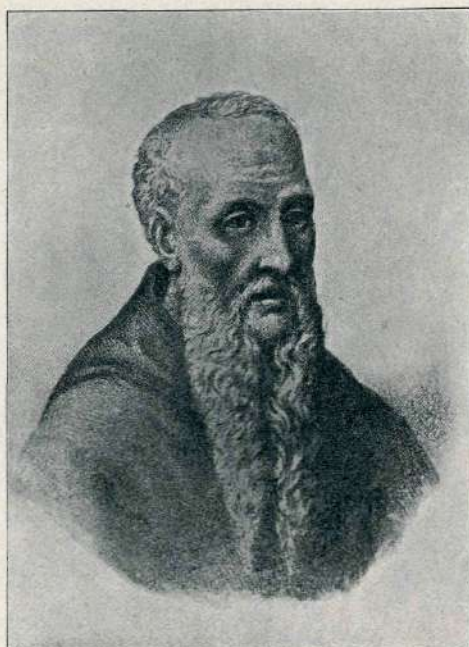
Pokopali so ga z veliko slovesnostjo. Kmalu potem je ukazal akvilejski patriarh Pagano della Tore prenesti njegovo truplo v novozgrajeno in lepo okrašeno kapelo sv. Ludovika in mu dal izklesati lep marmornat nagrobni spomenik. Iz vseh krajev je drlo ljudstvo k njegovemu grobu; komaj so se mogle zvrstiti mnogobrojne procesije, ki so prihajale iz slovenskih, nemških in italijanskih pokrajin. Dogodila so se čudežna zdravljenja.

Neka plemkinja iz Beljaka je ozdravela od dolgotrajne bolezni, do-
teknivši se obleke svetega moža. Grofica Goriška ga je prišla počastiti s sijajnim spremstvom, prav tako plemstvo iz Kranjske, Koroške in Štajerske. V akvilejski škofiji so Odorika splošno častili kot svetnika a šele l. 1755. ga je papež Benedikt XIV. prištel blaženim. Njegovo truplo počiva zdaj v karmelitski cerkvi v Vidmu.

Preden sledimo bratu Odoriku v prostrane azijske dežele, še nekaj opazek k potopisu, ki je izšel pod njegovim imenom. Omi-
kani krogi XIV. stoletja so sprejeli poročila pogumnega potovavca z velikim zanimanjem.

Kako hlastno se je čitalo njegovo delo izpričujejo pa mnogi rokopisi, ki so še zdaj najti v raznih knjižnicah po Italiji, Franciji, Avstriji, Nemčiji in Angliji. Cordier, ki je proučeval raznovrstne varijante prvotnega teksta, je preiskal 73 raznih pisanih kodeksov; med temi je našel 47 latinskih tekstov, 18 italijanskih prestav, šest francoskih in dve nemški; tiskanih izdaj je naštel štirinajst.¹⁾ — Poznejši prepisovalci so Odorikovo poročilo v marsičem izpremenili in olepšali z novimi pripovedkami; izšel je celo ilustrovan potopisni roman pod imenom nekega Man-

devilla, ki se večinoma naslanja na Odorikovo delo. Marsikaj, kar pripoveduje Odorik o tujih mestih in deželah, narodih in njih razmerah se je zdelo bajno in neverjetno, a novejša preiskovanja so njegov popis sijajno potrdila. Zato ga po pravici prištevajo najznamenitejšim potopiscem. Poleg Arabca Ibn Batoutah in Benečana Marka Polo, gre tretje častno mesto v vrsti srednjeveških geografov bratu Odoriku.

Brat Odorik Matiuizi.

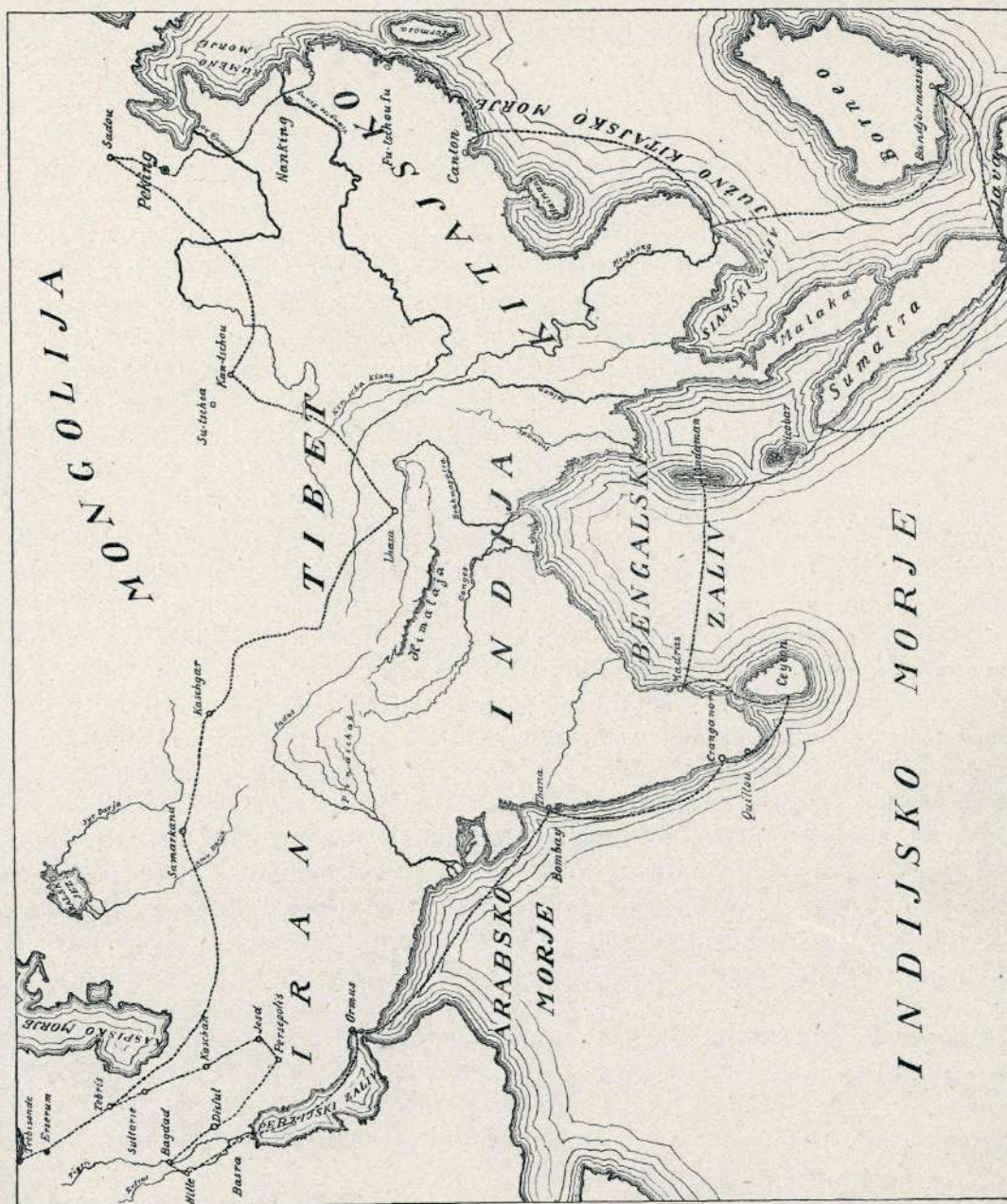
V Perziji in Mezopotamiji.

Meseca aprila l. 1318. se je vkrcal Odorik v družbi brata Jakoba, rodом Irca, na benečansko ladjo, da se poda v Orient. Najnavadnejša pot v Indijo in Kino je vodila tedaj preko Perzije. Trapezunt (Trebisonde) ob severni obali Male Azije je bilo izhodišče misijonskim in trgovskim karavanam. Preprosto in naivno pričinja Odorik svoje poročilo pišoč: „Mnogi so že opisovali navade ljudi in razmere v tujini, kakor jih nameravam tu opisovati. Vendar sem jaz, brat

¹⁾ Henri Cordier o. c. Bibliographie, str. LXV. do CLVI.

Odorik iz Furlanije, hoteč potovati v pokrajine nevernikov, da pridobim kaj duš za Kristusa, videl in slišal toliko izredno čudnega in zanimivega, da je vredno vse to po resnici pripovedovati.“

tega Atanazija, ki je sestavil simbolum: „Quicumque vult salvus esse“, in opisuje zanimiv prizor s ceste. Videl je moža, ki je celotno krotkih jerebic vodil za seboj. Ptiči so ga obletavali, kjerkoli je hodil, in ponoči

POTOVANJA BRATA ODORIKA MATIUZZIJA (l. 1318—1330.)

Trapezunt imenuje „vrata Perzije, Medije in vseh dežel, ki so onstran morja.“ Bilo je takrat važno trgovsko mesto, odkoder so Benečani in Genuzi orijentalno blago in pridelke prevažali na zapad. Med mestnimi znamenitostmi imenuje grob sve-

počivali kraj njega. Šli so za njim celo v kraljevo palačo.

Iz Trapezunta je šel Odorik v Erzerum (imenuje ga Artiron), kjer so imeli frančiškani misijonsko postajo. O Erzerumu pravi, da ima najvišjo lego med vsemi mesti na

svetu, da je celo sredi poletja zelo hladno, sicer pa je bogato na vsakovrstnem trgovskem blagu in ima živahen promet. Novejši geografi večinoma vse to potrjujejo. In čeprav Erzerum ni najvišje mesto, vendar je njegova lega zelo visoka (1960 metrov nad kaspiškim morjem). Poleg tega starega mesta (Erzerum = arx Romanorum) je Odorika v Armeniji zlasti zanimala gora Ararat. Značilno je za podjetnost neustrašnega potovavca, da je bil takoj pripravljen splezati na njen, 5156 metrov visoki vrh. Toda Armenci so mu branili, češ da nihče še ni prišel tja gori, ker Bog ne pripušča, da bi človek oskrnil sveto goro. Šele sredi XIX. stoletja so prvi Evropejci izvršili njegovo namero.

Iz Armenije je krenil Odorik proti Perziji, kjer so tedaj vladali Ilkani mongolskega rodu. Ker so bili Mongoli mnogo bolj naklonjeni krščanstvu, kakor drugi mohamedovci, je bilo mogoče za njihove vlade, ki je obsegal v XIV. stoletju skoraj vso Azijo, vstanoviti dokaj novih misijonov.

Takoj v prvem velikem mestu Tauris (sedaj Täbris) je našel dva samostana frančiškanov in veliko množico kristjanov. Tauris je bilo važno prehodno mesto karavan, ki so hodile iz južne Perzije in Indije v Bizanc in Aleppo. Zaloge vsakovrstnih orientskih pridelkov (indigo, muškat, rhabarbara) so bile tam nagromadene. Odorik popisuje živahno trgovino, ugodno lego mesta in označuje njegovo bogastvo, „češ da donaša perzijskemu vladarju več davkov, kakor jih dobiva francoski kralj iz vsega svojega kraljestva.“

Iz Taurisa je šel Odorik po navadni trgovski poti preko mest Sultanieh (Soldona) in Kaschan. Sultanieh je bila poletna stolnica perzijskih vladarjev. Papež Janez XXII. je prav tisto leto ondi ustanovil nadškofijo in jo poveril dominikanom. Ka-

schan je zanimal pobožnega moža, ker je po legendi pripadalo onim trem mestom, odkoder so modri prišli molit novorojenega Zveličarja.

Pridruživši se tartarski karavani je potoval dalje skozi veliko puščavo, ki je bila zelo nevarna popotnikom, ker je veter znašal vedno nove kupe peska in večkrat zasipal ljudi in živino. Dan hoda onkraj puščave, pa se mu je odprla rodovitna pokrajina, polna vinogradov, palm in figovih dreves, in sredi rodovitne dežele bogato mesto Get, sedaj Jezd. Poleg mesta Jezd pa je našel Odorik v tistih krajih še drugo znamenitost, ruševine mesta Perzepolis, starodavne stolice nekdanjega perzijskega kraljestva. Odorik je menda tu opazoval zanimive velike skulpture v skalovju, ki proslavljajo zmago kralja Schapurja nad rimskim cesarjem Valerijanom (l. 260. p. Kr.). Omenja namreč, da je to mesto povzročilo nekdanji velik poraz slavnemu Rimu. Videl je še veliko palač skoraj popolnoma ohranjenih in mestno zidovje, ki je merilo petdeset milj v obsegu.

Iz Persepolisa Odorik ni šel naravnost proti jugu v Ormus, kamor je bil namenjen, temuč je napravil velik ovinek čez Chusistan v Kaldejo. So ga li napotili tja oziri na misijone ali pa je hotel obiskati Ninive in Babilon, o tem ne pove ničesar. Pot skozi zapadno Perzijo je bila prijetna, vodila je mimo obraščenih gorâ z lepimi pašniki, kjer so se pasle velike čede ovac in goveje živine. Odorik spominja, da je to dežela Hus (sedaj Chusistan), kjer je nekdanj živel pravični Job, ki je bil tudi bogat na živini.

V Kaldeji so ga zanimale nošnje ljudi in njih šege, mimogrede je ogledal razvaline babilonskega stolpa, potem ga je pa gnalo naprej čez Basohro in perzijski zaliv — v Indijo.

(DALJE.)

DR. JOŽEF GRUDEN:

„MIRABILIA MUNDI.“

POTOVANJA FRANČIŠKANSKEGA MISIJONARJA V SREDNJEM VEKU.

Vzhodna Indija.

Odorik ni potoval po svetu z namenom, da obogati geografsko vedo z novimi odkritji. Tudi mu je primanjkovalo potrebne naravoslovske, geografske in zgodovinske izobrazbe, da bi mogel učeno razpravljati o podnebjju, vodovju, rastlinstvu in živalstvu tujih dežel, o verstvu in običajih divjih ljudstev. Vendar se kaže v njegovih spisih čudovit dar opazovanja in večkrat označi posebnosti dežele in naroda tako določno in jasno, kakor more to storiti le kak novodôben etnograf. Splošno bolj opisuje izvanredne, čudovite stvari, ki so preprosteža moža posebno zanimale, tako ljudi izredno velike ali majhne rasti, njih noše in običaje, krasnozidane palače, bogastvo tujih knezov, čudne rastline in živali. Odtod oni pravičljivi značaj, ki ga je opaziti v njegovih poročilih, in ki se včasih beró kakor bajke iz „Tisoč in ene noči“. Mnogoizkušeni potovalec pač ni hotel svojim sodôbnikom napisati geografske knjige, kakor stari Strabon, temuč jim le naivno pripovedovati o „čudih sveta“.

Umevno je, da posebno obširno opisuje Indijo in njene otoke. Tu se je razgrnil pred njim popolnoma nov, bajni svet. Zato nima dovolj besedi, da bi označil bujnost rastlin, mnogovrstne živali in čudne šege divjih plemen, ki so ondi bivala.

Iz Perzije je šel Odorik v Indijo preko morja. — V mestu Ormus, od katerega ima še sedaj morska ožina ime, je čakal pripravne ladje. Ormus je bil tedaj zidan na veliki skali, dvigajoči se iz morja. Odorik

(DALJE.)

opisuje neznosno vročino, ki je tamkaj vladala in ki uniči skoraj vsakega Evropca, če se dalj časa ondi mudi. Domačini se izkušajo zoper njen pogubni vpliv zavarovati z različnimi mazili.

Vožnja po morju je bila zelo nevarna. Na lesenem plavu, čigar posamezni deli niti z žebli niso bili zbiti, temuč le z vrvmi zvezani, se je izročil valovom in po 28 dneh došel v mesto Thana, ležeče na malem otoku galsette blizu sedanjega Bombaja.

„Mesto ima zelo lepo lego“, piše Odorik, „in v njem je velika obilica kruha, vina in raznih sadežev. Nekdaj je bilo tu stolno mesto kralja Pora, ki se je bojeval z Aleksandrom Velikim. Ljudstvo je vdano malikovalstvu; molijo namreč ogenj, kače in drevesa. Sedaj so ondi gospodarji mohamedovci, ki so si deželo osvojili.“

V Thani je Odorik našel nestorijevce. Ti krivoverci so se morali kmalu po cerkvenem zboru v Efezu (l. 431.) izseliti iz rimskega cesarstva in so iskali zavetišča v Perziji. Tu so ustanovili svojo patriarhijo s sedežem v Bagdadu in začeli živahno misijonariti po Aziji. Stari napisi, ki so se našli v Singanfu, pričajo, da so nestorijevski duhovniki že v osmem stoletju prišli na Kitajsko in v Mongolijo in ondi zasnovali dve školiji. Nauk teh krivovercev je bil čudna zmes poganskih in krščanskih nazorov. Zato so nestorijevci v Indiji in Kini poznejše delovanje katoliških misijonarjev le ovirali. Odorik se večkrat čez nje pri- tožuje in jih imenuje „pessimi haeretici“ (zlobni krivoverci).

V Thani je imel naš misijonar izvršiti važno poslanstvo: dvigniti mu je bilo ostanke štirih redovnih bratov, ki so par let prej ondi

umrli mučeniške smrti. Ti frančiškani so bili: Tomaž iz Tolentina, Jakob iz Padove, Peter iz Siene in laik Demetrij. Hoteče potovati v Kino, jih je vihar zanesel na zahodno indijsko obrežje blizu Thane. Ko je mohamedovski sodnik izvedel od nekega nestorijevca, da se mudé v mestu, jih je pozval predse in javno v pričo mnogoštevilnega ljudstva vprašal, kaj sodijo o Mohamedu. Pogumno mu odgovori eden izmed njih, da je Mohamed lažiprerok, sin pogube, in da je pokopan v peklu. Razsrjeni sodnik jih ukaže izpostaviti žgočemu solncu, potem zakuriti grmado, in ko jim niti ogenj ni škodoval, so jih slednjič obglavili. Odorik je vzel ostanke svetih mučencev s seboj, jih ponoči deval pod glavo in čuval v vseh nevarnostih kot dragocene svetinje, dokler jih ni srečno prinesel v Peking.

Iz Thane je šla pot proti jugu ob obrežju Malabar, kjer omenja trgovska mesta Fandaraina in Cranganore, v srednjem veku najvažnejša izvozna pristanišča za indijske pridelke. Odorikovo pozornost so zlasti zbujali veliki nasadi popra, o katerih trdi, da so se po osemnajst dni na dolgo razprostirali, in jih zanimivo opisuje:

„Poper se prideluje tako: Male sadike vtaknejo v zemljo poleg dreves, kakor pri nas sadimo trte. Te sadike rodé sad, ki je podoben grozdju, v toliki množini, da bi se zlomile, ko ne bi imele opore na drevesu. Ko poper dozori, se žanje, kakor pri nas trgamo grozdje. Zrna pobirajo, jih posušé na solncu in spravijo potem v velike posode.“

Skoraj gotovo je Odorik na tej poti ob zahodnem indijskem obrežju prišel na otok Cejlon, katerega opisuje pozneje med drugimi otoki. Cejlon imenujejo Angleži „biser Indije“. In res so vse prednosti te dežele: milo podnebje, bujno rastlinstvo in živalstvo, bogastvo na rudninah in dragem kamenju, združene na tem otoku. Zato indijska pravljica veli, da je Bog raj za prva človeka zasadil na Cejlonu; zato morska ožina med Cejlonom in indijsko celino nosi ime „Adamova cesta“, in najvišji hrib na

otoku se imenuje „Adamov hrib“ (Adams-pik). Odorik omenja te legende, pišoč:

„Na Sillanu (Cejlonu) je zelo visoka gora, o kateri pravijo, da je na njej Adam objoval svojega sina sto let. Na vrhu te gore je lepa ravnica in na njej malo jezero, ki pa ima zelo veliko vode. Pravijo, da je ta voda nastala iz solz, ki sta jih prelivala Adam in Eva. Vendar se to ne zdi verjetno, ker voda izvira iz tal. Dno tega jezera je pokrito z dragimi kameni. Teh kamenov kralj ne zahteva zase, temuč enkrat ali dvakrat v letu dovoli, da smejo reveži iti v jezero in si vzeti biserov, kolikor jih more kdo dobiti.“

Na zahodnem indijskem obrežju Koromandel je Odorik obiskal grob sv. apostola Tomaža. Po ustnem izročilu je namreč sv. Tomaž dalj časa deloval v Indiji in bil slednjič v mestu Madras l. 68. od budhistov s kamenjem pobit. Nestorijevci so mu zgradili ondi veličastno cerkev. A značilno je, da je Odorik našel v cerkvi poleg oltarja svetega Tomaža tudi polno malikov, ki so jih nestorijevci in pogani vzajemno častili.

Verstvo in običaji Indov.

Gorečega misijonarja so posebno zanimali verski nazori tujih narodov. In čeprav o njih ne razpravlja posebej, vendar podaje prav o tem predmetu mnogo zanimivih poročil. — Ko je bival Odorik v Indiji, je bila tamkaj glavna religija zmes braminstva in malikovalstva. Vladajoča kasta braminov je verovala v neko trojico (trimurti) Brama-Višnu-Šiva, a nižje ljudstvo je častilo malike. V vseh stvareh in prirodnih pojavih, ki so mu bili v korist ali pa v škodo, je videl zaslepljeni narod božjo moč. Zato je po božje častil bika, ki mu je bil simbol plodnosti, zebu-kravo, ki mu je dajala mleko in pomagala pri delu, a tudi kačo, ki je na leto pomorila tisoče ljudi.

O kultu živali in o nečednih obredih, ki so z njimi v zvezi, piše Odorik: „V tej deželi molijo bika za boga, češ da je ta žival sveta. Šest let ga pusté delati, sedmo leto

pa ga postavijo na javen kraj, da ga molijo. In to navado imajo vsako jutro, ko ga pripeljejo iz hleva: njegov vodnik vjame njegove vode v srebrno ali zlato posodo in blato v drugo posodo in dá oboje glavarju dežele. Kralj si umije s to vodo obraz in roke, z blatom pa si zaznamuje prsa in čelo, vse to z velikim spoštovanjem. In vsi deželani se imajo za srečne, če se umivajo, kot je bilo rečeno in se imajo s tem umivanjem za posvečene.“

Poročila misijonarjev in potovalcev naše dôle izpričujejo, da so še dandanes med Indij razširjeni taki običaji.¹⁾ Nad sto milijonov braminov se še zdaj klanja svetemu biku, postavlja njegovo podobo v svoje veže in se očiščuje na opisani način.

Najstrašnejši običaji pa so združeni s češčenjem boga Šive. — Šiva je v braminski trojici bog razdejanja. V tem božanstvu časti Ind poosebljene vse one sile, ki so mu pogubne: silne viharje, točo in revščino, zemeljske potrese, kužne bolezni, vojsko in rop. — Šiva zahteva veliko žrtev, in če jih ne dobi, ugrabi si jih sam in pošlje svojo jezo nad ljudi. Zato izkušajo Indij s prostovoljnimi žrtvami potolažiti njegovo jezo. Uprav blazen fanatizem se javlja v strašnih človeških žrtvah, samomorih in pohabljenju samega sebe, s katerim so častili Indij tega malika. Odorik ta ostudni način malikovalstva zanimivo opisuje:

„V kraljestvu Mobar (Koromandel) je malik, ki ga zelo časté vse indijske pokrajine. Velikosti je tolike, kot sv. Krištof na naših cerkvah, in ves iz zlata. Okoli vratu ima nanizane drage kamene. Njegov tempelj je z zlatom obložen, tudi strop in tlak. K temu maliku prihajajo rodovi iz daljnih krajev na božjo pot, kakor romajo naši kristjani k sv. Jakobu v Kompostelo ali k sv. Petru v Rim. Način, kako časté tega malika, je tak: Vsakdo si po svoje prizadeva razne telesne muke: Nekateri butajo z glavo ob tla in jo potem dolgo držé sklonjeno, kakor bi se ne upali pogledati v svojega boga, drugi si ranijo z noži in meči roke, noge in ostale

ude telesa, tretji, brez primere še bolj nespametni, njemu v čast zakoljejo svoje sinove in hčere. In ko imajo svoje otroke mrtve pred seboj, jih pokropé s krvjo, kakor se kristjani kropé z blagoslovljeno vodo . . . So tudi nekateri, ki sami izjavijo, da se hočejo svojemu bogu v čast umoriti. Tem napravijo stariši, znanci in čarovniki najprej veliko gostijo, potem jim privežejo na vrat pet ostronabrušenih nožev in jih pevaje peljejo k maliku. Ko pridejo do njega, vzame tak nesrečnež nabrušen nož, odreže si z njim kos mesa, in ga med glasnim vpitjem vrže svojemu maliku v obličje, potem se z drugimi štirimi noži opetovano rani po telesu in tako umori. Ko je nesrečnež mrtev, naredé prijatelji velik ogenj in truplo sežgó. Vsakdo vzame nekaj tega pepela z velikim spoštovanjem s seboj. O onem pa, ki je radovoljno umrl za svojega boga, pravijo da je večno srečen.“

Najiminitnejši praznik boga Šive je bil „praznik voza“. Vršil se je na obletnico posvečevanja njegovega tempelja in je bil prav tako združen s človeškimi žrtvami.

„Ta malik“, piše Odorik, „ima en praznik na leto, ki je dan splošnega slavlja. Takrat malikovavci vzamejo tega svojega boga, ga postavijo na voz, ki je bogato obložen z zlatom in dragimi kameni, in ga vozijo po deželi. Pred vozom gredó paroma male deklice, za njimi romarji, ki so prišli iz daljnih krajev, potem tisti, ki so bolni na kakršnikoli bolezni, in velika množica godcev. Tako vozijo malika po deželi med petjem in godbo. Mnogo malikovavcev pa se vrže iz velike pobožnosti sredi na cesto, kjer mora iti malik, in težki voz stare nesrečneže, da izgubé življenje. Nikdar se ne praznuje ta nesrečni praznik, da ne bi umrlo čez petsto oseb. Njih trupla pa ljudstvo sežge z velikim spoštovanjem, češ, da so svetniki, ker so umrli za svojega boga.“

Na isti način praznujejo še sedaj v Indiji „praznik voza“. Na stotisoče braminov prihaja ta dan v mesto Puri, kjer časté Šivo pod imenom „Dschagarnath“, t. j. gospodar sveta. Iz pokrajín, ki so po 3000 km odda-

¹⁾ Spillman: Quer durch Asien II. str. 465.

ljeni pridejo romarji, večinoma obloženi z raznimi boleznimi, da prosijo boga ozdravljenja. Samomore fanatičnih Indov, ki so se metali pod voz, je angleška vlada prepovedala. Vendar se komaj polovica teh romarjev vrne v svoj domači kraj. Večina jih umrje vsled napora in raznih bolezni na potu. Katoliški misijonarji porabijo to priliko, da pomagajo onemoglim bolnikom in marsikateremu umirajočemu podelé sveti krst.¹⁾

Na malajskem otočju in v Cochinchini.

Potujoč iz Indije v Kino je Odorik obiskal razne otoke in otočiče, ki tvorijo sundski arhipel. Nekje pravi, da je vseh skupaj pač 24.000 in da jim vlada 64 kraljev. To število je mnogo pretirano, vendar označuje tedanje nazore o razsežnosti otočja, ki se razprostira med Azijo in Avstralijo. — Red, v katerem so po raznih rokopisih otoki naštet, in tudi njih imena se ne vjemajo. Vendar je lahko posneti, da je Odorik šel preko Nikobara in Andamanov na velike Sundske otoke: Sumatra, Java, Borneo, in odtod v Zadnjo Indijo, katero imenuje kraljestvo Tschampa.

Njegova poročila o prebivalstvu teh otokov so se zdela nekaterim geografom bajna in neverjetna. Odorik namreč pripoveduje, da stanujejo na Nikobaru in Andamanih pesje-glavci. „Vsi ljudje, moški in ženske“, pravi v svojem potopisu, „imajo pasje obraze.“ Zdelo se je, da to ni družega, kakor stara pravljica o pesje-glavcih, ki se nahaja pri mnogih narodih. A novejša etnografske preiskave so pokazale, da se na imenovanih otokih, deloma tudi v Zadnji Indiji, dobé divji ljudje, ki živé na drevesih in so kosmatega, obraščenega obraza.²⁾ Malajci sami jih nimajo za ljudi in zato jih imenujejo Andaman (Orang-handoman = opica).³⁾

Ni se čuditi, da je vladalo pri teh divjakih še kanibalstvo. Goreči misijonar jih je

zaman izkušal izpreobrniti in pripoveduje o tem sledečo zanimivo dogodbico:

„Na otoku Andaman vlada še ostudna navada, kajti oče pojé sina in sin očeta, žena moža in mož ženo. Ako n. pr. zboli oče, gre sin k vedeževavcu in ga vpraša, bode li oče ozdravel. Vedeževavec se posvetuje z malikom in mu odgovori. Ako sin dobi odgovor, da bode oče ozdravel, mu streže, dokler ne ozdravi, ako pa izvé, da bode, umrl, gre domov, mu dene kos sukna čez usta in ga zaduši. Potem umorjenega zrežejo, spekó in na pojedino povabijo vse znance in vedeževavce tiste pokrajine in obedujejo med petjem in velikim veseljem. Te ljudi sem ostro karal, rekoč: „Ali ni to, kar počenjate, silno nespametno? Če bi zaklal psa in ga predložil drugemu psu, bi ta ne hotel žreti od njega. Vi pa to delate, ko se mi vendar zdite razumni ljudje.“ Toda odgovorili so mi: „Zato delamo tako, ker je bolje, da mi pojemo mrtvečevo meso, kakor da bi ga črvi jedli. Sicer bi namreč njegova duša morala trpeti hude kazni.“ In naj sem jim govoril, kolikor sem hotel, nič mi niso verjeli in tudi niso hoteli opustiti svoje ostudne hrane.“

Na Sumatri je našel Odorik tetovirane divjake, ki so bili vdani kanibalstvu in mnogoženstvu.

Izredno navdušeno opisuje otok Javo, njegovo bujno rastlinstvo in bogate knežje palače. Java je imela staro budhovsko kulturo, in Odorik je videl še njene sijajne spomenike. A kmalu potem, v začetku petnajstega stoletja, so si mohamedovci osvojili otok, zatrli budhizem in ž njim vred njegove templje in palače.

Borneo velja še dandanes za najrodovitnejši in najbujnejši otok. Prav tako ga označuje Odorik. Obširno našteva razne palme, iz katerih dobivajo vino, medico, in celo neke vrste tekočino, ki se strdi in uporablja kot pšenična moka za razno pecivo. Občudoval je posebno bambusov trst, ki zraste visoko kot mogočno drevo, in zdravilni kamen (menda bezoar), s katerim so se divjaki zavarovali zoper strupene puščice.

¹⁾ Spillman: Quer durch Asien II. str. 493. in 500.

²⁾ Podobno take družine je objavil Cordier (o. c. str. 216.)

³⁾ Sievers: Asien str. 547. 548.

Z otoka Borneo je šel neustrašeni potovavec zopet na azijsko celino, in sicer v deželo, ki je bila v XIV. stoletju še zelo malo znana — namreč v Zadnjo Indijo. Obiskal je njeno jugovzhodno obrežje, sedanjo Cochinchino. Ta dežela tekmuje po rodovitnosti in bogastvu z drugimi tropiškimi

pokrajinami. Odorik je našel tam kneza, ki je imel več sto udomačenih slonov, videl je velikanske želve in v morju velike trume rib, ki so ob gotovih časih priplavale k obrežju se drestit. Domačini so mu pa rekli, da se prihajajo klanjat kralju dežele.

(KONEC.)

MARIJAN:

V TIHEM VESELJU.

Polno tihega veselja
solnčno-jasno je obzorje,
polno tihega veselja
valoví se žitno morje.

Polna tihega veselja
iz zemlje puhti vonjava,
polna tihega veselja
smeje cvetna se dobrava.

Poln radosti zaželjene
svetel srp se v polju bliska,
poln radosti zaželjene
izza gore fantič vriska.

In devojka v zlatem žitu
zardela kakor mak je,
fantič pa v veselju tihem
k njej nameril svoj korak je...

Valoví se žitno morje
od radosti brez pokoja —
bodi tihega veselja
polna tudi pesem moja!...

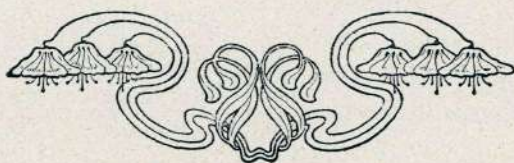

VINOGRADNIK:

ČE BI MLINAR BIL ...

Če bi mlinar bil,
vinčka bi nalil,
ga do dna izpil,
in klobuček bel

bi postrani del,
pa bi vam zapel
kakor ptič vesel,
če bi mlinar bil...

PALAČA DALAJ-LAMOVA V LHASSI.

DR. JOŽEF GRUDEN:

„MIRABILIA MUNDI.“

POTOVANJA FRANČIŠKANSKEGA MISIJONARJA V SREDNJEM VEKU.

(KONEC.)

Kina in nje mongolski vladarji.

Čilj Odorikovega potovanja je bila Kina. — Prvikrat je v XIII. stoletju ta čudna država s svojim razumnim, delavnim prebivalstvom, s svojo starodavno kulturo in razvitim verstvom stopila v tesnejšo zvezo z Evropo. Izredni dogodki so povzročili to zблиžanje.

Iz osrednje Azije so se ob koncu dvanajstega stoletja pričela vsipati bojovita mongolska plemena, ki so si podjarmila Turkestan, Perzijo, Malo Azijo do Bospora, ruske kneževine in grozila celo nemškemu cesarstvu. In prav ti divji Mongoli so prekoračili tudi kitajski zid, si osvojili neizmerno kitajsko kraljestvo in si postavili v Pekinu svojo

stolico. Nekaterim hrabrim mongolskim vojskovodjem se je posrečilo povzpeti se do vrhovne oblasti nad drugimi plemeni in ustvariti za nekaj časa enotno mongolsko kraljestvo, ki se je razprostiralo od Dnjepra do Rumenega morja, od sibirskih step pa do Perzijskega zaliva in Indijskega oceana. Med te drzne azijske osvojitelje šteje zgodovina Čengiskhana, ki si je podvrigel l. 1218. Kovaresmijo, Iran in Korasan, njegovega sina Oktaja, ki je premagal Kitajce, Batoua, ki je l. 1241. pridrl celo na Ogrsko in v Šlezijo, in Kublajkhana, čigar slavne čine opevajo češke narodne pesmi.

Mongolski naval je bil za evropsko kulturo zelo nevaren, a imel je tudi dobre posledice. Razsežno mongolsko cesarstvo je zблиžalo dva doslej ločena svetova, daljni azijski Vzhod in evropski Zapad; njegovi vladarji so bili naklonjeni krščanstvu, pustili

so misijonarjem prosto pot v svoje dežele in iskali trgovinske zveze z evropskimi pristanišči. Pričel se je živahen promet med Evropo, Indijo, Kino in Mongolijo. Kakor v naših dneh so tudi tedaj Evropanci ondi iskali materialne in verske koristi. Prvo je zastopal znani beneški trgovec Marko Polo, drugi vrsti pa moramo prištevati našega Odorika in njegove tovariše, frančiškane.

Odorik je prišel v Kino po morju. Prvo mesto, na katero je zadel, je bilo imenitno trgovsko pristanišče Kanton. — Kanton je še sedaj najpopolnejši tip kitajskega mesta. Naš potovavec poroča o njem: „Mesto je trikrat večje kot Vičenca in leži dan hoda od morja ob reki (Šukiang), v kateri je zaznati plimo in oseko že dvanajst dni pred izlivom. V pristanišču je toliko ladij in tako velikih, da vsa italška mesta ne zmorejo toliko števila?“ Med drugimi znamenitostmi omenja ptiča pelikana, ki ga je tu prvič ugledal, in vžitnih kač, s katerimi se Kitajci hranijo. Za Kantonom je obiskal zapored velika mesta na jugu: Sayton (sedaj Tsiouan-čeu), Fuso (Fučeu) in Casay (Hangčen). V znamenitem trgovskem mestu Sayton je našel že dva frančiškanska samostana in mnogoštevilno krščansko občino s škofom Andrejem iz Perudže na čelu. Neka bogata Armenka je bila dala na lastne stroške sezidati krasno stolnico. V njej je Odorik shranil svete ostanke četverih mučenikov, ki jih je bil prinesel s seboj iz Thane.

Na kitajskem jugu pa je Odorik tudi bliže spoznal ono pogansko sekto, ki je že tedaj najbolj ovirala razvoj krščanstva, namreč budhizem. Po vseh mestih je srečaval budhovske pagode, samostane boncev (budhovskih menihov) in opazoval njihove običaje: „V Saytonu“, poroča Odorik, „je mnogo budhovskih samostanov. Obiskal sem enega, v katerem je bilo tri tisoč menihov. V svojih tempeljnih imajo ti menihi nad enajst tisoč malikov in manjši med njimi so tako veliki, kakor sv. Krištof na naših cerkvah. Šel sem pa v njih tempelj ob času, ko dajejo jesti svojim malikom, da bi videl, kako to delajo. Vse kar jim nudijo, je zelo vroče, da

se dim jedi dviguje proti visokim podobam. In o tem dimu pravijo, da je malikova jed. Vse drugo si pa menihi sami pridržé in pojedó.“

Drugod je videl naš misijonar čuden običaj, ki je v zvezi z budhovskim nazorom o preseljevanju duš (metempsihozo):

„V mestu Casay (Hang-čeu) sem bival v hiši imenitnega moža, katerega so naši bratje izpreobrili. Ta mi je nekoč rekel: „Atha, t. j. oče, če hočeš videti deželo, pojdi z menoj!“ Vsedla sva se v ladjo in se peljala po kanalu k velikemu samostanu, kakršnih je ondi mnogo. Moj gospodar je poklical enega izmed menihov in mu rekel: „Glej, tu je frankovski duhovnik. Prišel je od tam, kjer solnce zahaja, in gre v Kambalech (Peking), da tam moli za življenje velikega khana. Zato mu pokaži kake znamenitosti, da more vrnivši se v domovino pripovedovati, kaj je novega videl v Casayu.“ Menih je odgovoril, da temu rad ustreže. Potem je vzel dve košari, obloženi z ostanki jedi, in odprl vrata nekega vrta. Na tem vrtu je bil majhen hribček zasajen s košatim drevjem. Menih je vzel zvonec in začel z njim zvoniti. In na to znamenje so prišle mnogoštevilne živali s hriba: opice, mačke, volkovi, koze in drugo, da se jih je nabralo okoli tri tisoč. Razvrstile so se in menih jim je dal jesti, kakor je vsaki pristojalo. Ko so se nasitile, so se pa ob glasu zvonca vrnile na svoj kraj. Smeje sem vprašal starca, kaj to pomeni, in odgovoril mi je: „To so duše naših plemenitašev, katere iz ljubezni do Boga tu hranimo.“ Zavrnil sem ga: „To niso duše, to so navadne zveri.“ „Ni res“, mi odgovori, „temuč duše plemenitih množ so. Ako umrje plemenitnik, se preseli njegova duša v plemenito žival, duše kmetov pa preidejo v manj vredne živali.“ In čeprav sem mu ugovarjal, mi ni hotel verjeti.“

Pozneje je Odorik v Mongoliji in Tibetu zopet prišel z budhovci v dotiko in opisal še marsikatero njih navade. Splošno se mu budhizem ni zdel tako krvoloč in divji, kakor indijski bramaizem. — Zakaj je Budhova vera v Kini takrat prevladala verski

zistem Konfutsejev in Laotsejev je umevno, če vpoštevamo, da so ji bili mongolski vladarji mogočni zaščitniki.

V Casay-u (Hang-čeu) je Odorik zapustil morsko obal in se napotil v notranje kitajske pokrajine. Odslej se je posluževal one velike vodne ceste, katero so Kitajci napravili deloma že v VII. stoletju in ki je bila dovršena pod mongolskimi cesarji v XIII. stoletju. Ta „cesarski kanal“ je še dandanes poleg velikih rek, Hoangho in Jantsekiang najvažnejša prometna zveza v Kini. Dolg je blizu 1100 km, širok pa 80—300 m in veže Hangčeu s kitajskim glavnim mestom Pekingom. V velikanski strugi je speljan čez polja in močvirja, večkrat visoko nad vasmí pa zopet skozi soteske in jezera. Čez 10.000 ladij prevaža na njem kitajske pridelke, zlasti riž.¹⁾

Odorik je imel umetni kanal za navadno reko in je menil, da ima pred seboj Hoangho. Pripoveduje pa o njem, da je deželi zelo poguben, kedar narasla voda pretrga jezove.

Ob velikem kanalu leže vsa ona mesta, katera je na poti proti Pekinu obiskal: Nanking, Lintzing, Tsining. O vsakem izmed njih vé povedati kaj značilnega.

Z velikimi upi je slednjič dospel naš misijonar po večletnem potovanju v glavno mesto Pekin. Tu je imel pomagati svojim redovnim bratom pri važnem misijonskem delu v kitajski stolici. Ostal je v tem mestu tri leta. A čudno je, da nikjer ne poroča o svojih uspehih, dočim so njegovi životopisci trdili, da je krstil čez 20.000 poganov. Gotovo mu je globoka ponižnost branila, da bi svetu govoril o stvareh, ki so mu bile v čast. Pri svojem misijonskem delovanju je bistroumno opazoval življenje, razmere in navade okoli sebe. Zanimalo ga je vse, kar je videl in slišal. In po svoji vrnitvi v domovino je popisal znamenitosti mongolske stolice tako natančno, da njegov popis v marsičem izpopolnjuje poročila Marka Pola in drugih potovavcev.

Pekin, katerega Odorik in srednjeveški geografi navadno nazivljejo Kambalech (Khan-

baliq = khanovo mesto) je šele Kublajkan I. 1279. povzdignil v svojo stolico. Prej so kitajski vladarji stolovali v Nankingu, mongolski pa v Karakorumu.

„Kambalech je staro mesto v provinci Katay“, piše Odorik. „Osvojili so ga Tartarji in pol milje od njega sezidali drugo mesto Taydo. To ima dvanajst vrat, vsaka po dve milji od drugih oddaljena. Obe mesti pa imata več kot 40 milj v obsegu. Tu ima svoj sedež veliki khan. Cesarsko mesto ima štiri milje v obsegu in v njem so mnoge palače khanovih velikašev. Sredi pa je sezidana cesarska palača, ki je pač najlepša na svetu. Za palačo je majhen hrib s cesarsko vilo. Ves hrib je z drevjem zasajen in se zato imenuje Zeleni hrib. Ob strani gore je napravljeno jezero, v katerem so gosi, labudi in druge živali, da gospodarju ni treba iti iz hiše, kedar hoče na lov. — Palača sama, kjer je khanova stolica, je tudi na vzvišenem mestu in ima znotraj 24 stebrov iz čistega zlata. Vse zidovje je pokrito z rudečimi kožami, o katerih pravijo, da so najdragocenejše na svetu.“

Zidava Pekina je še dandanes skoraj popolnoma taka, kakor pred 600 leti. Mongolsko mesto leži severno od kitajskega, je še sedaj obzidano, le namesto dvanajsterih vrat jih ima devet. Cesarska palača pa leži sredi mesta, kakor nekdanj.

Za versko naziranje mongolskih vladarjev je značilno, da so imeli na svojem dvoru budhovce, mohamedovce in kristjane. Frančiškani so pa bili v toliki milosti, da jim je bil pri dvornih slovesnostih odkazan poseben prostor, kjer so smeli biti navzoči, in da so ob posebnih prilikah morali dati khanu svoj blagoslov. Odorik opisuje zanimivo epizodo, ki to razmerje dobro pojasnjuje:

„Poročati hočem o velikem khanu, kar sem sam videl. V Kini je navada, da prebivavci onih krajev, kjer khan potuje, zažgó pred hišami velike ognje in na nje pokladajo dišave, da mimoidoči vladar duha njih prijeten vonj. In mnogo ljudi mu ob taki priliki gre nasproti. Ko je pa nekdanj imel

¹⁾ Spillmann: Quer durch Asien II. str. 169.

priti s pota nazaj v Kambalech, smo mu šli nekateri frančiškani, med njimi tudi jaz in naš škof dva dni hoda nasproti. Ko smo zagledali khana od daleč, je naš škof vzel križ in ga nasadil na drog, da se je daleč videl. Jaz sem pa imel v roki kadilnico, ki sem jo bil vzel s seboj. In začeli smo naglas peti: „Veni creator spiritus“. Khan je takoj, ko je zaslišal naše glasove, ukazal, naj se mu približamo. Ko smo šli k njemu s povzdignjenim križem, je odložil pokrivalo, bogato okrašeno z biseri in neprecenljive vrednosti, in se globoko priklonil krščanskemu znamenju. Škof je pa vzel kadilnico iz svojih rok in ga je pokadil. Po starem običaju ne sme nihče brez darov stopiti pred khana. Zato smo mu tudi mi na krožniku spoštljivo ponudili nekaj sadežev. Vzel je dvojce izmed njih in enega nekoliko jedel. Potem mu je dal naš škof blagoslov. Iz tega je razvidno, da je khan naklonjen krščanski veri, in to po vplivu naših bratov, ki bivajo na njegovem dvoru.“

A navzlic tej naklonjenosti se vendar nobeden izmed mongolskih vladarjev ni dal krstiti. Ostali so pri svoji budhovski veri. Temu je bilo krivo pač mnogoženstvo, katerega niso hoteli opustiti, in npravne razuzdanosti, ki so bile vkoreninjene na dvoru. Frančiškanski misijoni so se pa lepo razvijali, dokler ni politični prevrat leta 1368. konca storil mongolskemu gospodstvu in zatrl napolno setev Odorikovih tovarišev.

Prvi Evropec v Tibetu.

Iz zadnjih let Odorikovega potovanja so poročila skromnejša. Gotovo ga je bolezen zadrževala, da ni mogel Mongolije in Tibeta tako natančno opisati, kakor Indijo in Kino. A tem zanimiveje so bile te vesti, ker se je z njimi prvič po Evropi raznesel glas o skrivnostnih azijskih deželah, ki so bile dolej popolnoma neznane.

„Dežela Goga in Magoga“ so nazivali srednjeveški geografi centralne azijske pokrajine. Tako so nepoznate kraje in ljudstva kratko imenovali po dveh svetopisemskih narodih, ki sta veljala za nasprotnika

božjega kraljestva in zaveznika Antikrista. — Za časa križarskih vojsk so prišle v Evropo tudi vesti o veliki oblasti, ki jo imajo budhovski duhovniki (lame) nad mongolskim ljudstvom, in o njih velikem duhovniku, Dalaj-lami, ki ima svojo stolico, svoje kraljestvo in neomejeno gospoduje v svetnih in verskih zadevah. Te pripovedke je ljudska domišljija po svoje razvila in okrasila. Nastala je cela legenda o „kraljestvu duhovnika Janeza“ v srednji Aziji. Kronist Oton iz Freisinga omenja prvi te legende, in po njem so jo drugi posneli. Tudi Odorik je pred svojim odhodom v Azijo marsikaj slišal o tem bajnem kraljestvu. Zato pripominja „da na tem, kar se pripoveduje o deželi duhovnika Janeza, niti stoti del ni resnice.“

Tibet so si bili nalik drugim azijskim pokrajinam v XIII. stoletju podvrgli mongolski vladarji. Čengiskhan je odstavil „duhovnika Janeza“ in Kublajkhan si je osvojil južne pokrajine. Tako je skrivnostna dežela postala dostopna Evropecem, in frančiškani, njim na čelu Odorik, so opetovano prodrli do glavnega mesta Lhasa in ondi celo ustanovili misijonsko postajo.

Naš misijonar je prišel v Tibet skoraj gotovo preko puščave Gobi in pogorja Kuenlün. Prehodil je torej tiste kraje, katere je novejši čas Sven Heddin znanstveno preiskal. O nevarnostih in težavah potovanja, katere novejši potovavci tako živo popisujejo, Odorik ne poroča mnogo. Njegova gorečnost je vse zapreke zlahka premagala, ponižnost pa mu ni dopuščala, da bi se z njimi pred svetom poveliceval. A njegovi življenjepisci so nam sporočili dogodek, ki izpričuje, da težave potovanja pred 690 leti niso bile manjše, kot dandanašnji.

V Mongoliji ali Tibetu je Odorik nekoč hudo zbolel za mrzlico. Prebivavcem tistega kraja pa so lame prepovedali, da pod smrtno kaznijo ne smejo sprejeti kakega kristjana pod streho. Zato so bolnega misijonarja nesli na prosto polje in ga položili pod neko drevo. Tu je Odorik ležal več tednov brez druge hrane, kakor sadja, ki je padalo z drevesa, in vode, ki jo je zajemal v bliž-

njem potoku. Ko je slednjič nekoliko okrevaj, je zbral svoje moči in se vlekel do bližnje reke. Tam je našel melono in se ž njo toliko pokrepčal, da je mogel nadaljevati svojo pot. — Ali ne razgrinja ta epizoda strašnejše podobe o trudih in naporih na potu, kakor jih more naslikati spretno pero modernih potopiscev? Ali se ne javlja tu skoraj nadčloveška moč in vztrajnost gorečega misijonarja?

Prepotovavši mongolsko puščavo je prišel Odorik v rodovitne kraje južnega Tibeta. Zato ta dežela nanj ni napravila tako neugodnega vtisa, kakor na novejša potovavca (Przewalskega, Sven Heddina in Landorja), katerim so bili obljubljeni in obdelani kraji nedostopni. Odorik označuje namreč Tibet tako: „Prišel sem potem v veliko kraljestvo z imenom Tibet, ki meji na Indijo in je podložno velikemu khanu. V njem je obilo živeža, kruha in vina. Ljudje živé v šotorih, narejenih iz sukna.“ Ta popis se gotovo nanaša na rodovitne ravnine ob Gangu in Indu, ki imata v južni tibetski planjavi svoj izvir. In z njim se strinja, kar pripovedujejo drugi o bogastvu na živini in sadežih, ki je tu opazovati.

Zanimivo je poročilo o Lhasi, glavnem mestu Tibeta in vsega budhizma, ki je bilo najnovejši čas opetovano cilj ponesrečenih ekspedicij. Naš potovavec piše: „Kraljeva stolica je vsa sezidana iz belega in črnega kamena, ki je zelo umetno sestavljeno, ceste pa so vse lepo tlakane. V tem mestu se nihče ne upa preliti krvi kakega človeka ali živali zaradi spoštovanja do malika, katerega tam časté. V tem mestu prebiva ‚abassi‘, to je njih papež, ki je poglavar vseh malikovavcev in jim daje razne milosti po njih šegi.“

Ta preprosti opis je prvo poročilo o skrivnostni budhovski stolici in jo še danes dobro označuje. Zidava Lhasse se namreč tekom stoletij ni skoraj nič izpremenila. Tudi novejši potovalci poročajo, da so ondi hiše visoke več nadstropij in se končujejo s teraso, ki je nekoliko nagnjena, ida se more voda odtekati. Vse so zidane iz belega kamena, dočim so zidci, okvirji

vrat in oken temnordeči ali črni. Te barve so namreč budhovcem in zlasti lamam svete.¹⁾

O tibetskih ženah pripoveduje Odorik, da nosijo cele krone iz nanizanih dragocinskih biserov in da imajo nenavadno močne in dolge zobe. Obširno opisuje tudi njih mrliške običaje. — Trupla lamov in drugih imenitnejših ljudi izpostavljajo na hribe, da jim orli in jastrebi meso izkljujejo, le črepično včasih iz posebnega spoštovanja shrani sin ali hči, da si napravi iz nje kozarec, iz katerega pije ob slovesnih prilikah.

Kršćanstvo je prodrlo v Tibet že mnogo pred XII. stoletjem, toda v obliki herezije. Odorik je namreč tudi tam našel že Nestorijevce, ki so bili pa razširjanju prave vere le v kvar. Frančiškani so uspešno zastavili delo in si zlasti z eksorcizmi med Mongolci pridobili velik ugled. Način njih delovanja naš misijonar tako opisuje:

„V onih krajih je mnogo moških in ženskih, ki so obsedeni. Take ljudi včasih več kot deset dni daleč pripeljejo zvezane k našim bratom, ki v imenu Jezusa Kristusa ukažejo hudobam zapustiti telesa obsedenec. In te takoj odidejo. Potem se tisti, ki so bili rešeni tega zla, takoj dajo krstiti. Naši bratje pa poberó njih malike in jih nesó s križem in blagoslovljeno vodo k grmadi. Ob taki priliki se zbero vsi ljudje tiste pokrajine, da vidijo, kako se sežigajo bogovi njih sosedov. Potem blagoslovijo ogenj in vržejo vanj malike, da pogoré. In na ta način krstijo mnogo ljudi tiste dežele.“

Žal, da so bili tudi tu uspehi marljivih misijonarjev vsled politiškega prevrata kmalu zatrti.

V Tibetu se izgubi sled Odorikovega potovanja. Sam nikjer določno ne pripoveduje, po kateri poti se je vrnil domov. Zato so nekateri domnevali, da je šel skozi sooteske in prelaze Himalaja v Indijo, odkoder se je lahko podal po morju ali po suhem v Evropo. Novejši preiskovavci in razlagavci njegovega potopisa (Anglež Yule, Francoz Cordier) pa so dokazali, da je moral iti preko zahodnega Tibeta po stari karavanski

¹⁾ Henri Cordier: Les voyages en Asie str. 457.

cesti v Turkestan (Badakhan in Korasan) in odtod zopet v Armenijo. Na te kraje se namreč nanaša zanimiva epizoda, kt jo je brat Viljem iz Solane slišal iz ust Odorika samega in jo k sklepu tu priobčujem:

ljudje, da tisti, ki se upa iti tje notri, nikdar več ne pride vun, temuč takoj umrje. Vendar se nisem obotavljal iti v dolino, da vidim kaj je na tem. Ko sem prišel tje, sem zagledal toliko mrtvih trupel, da bi nihče ne

TIBETSKA DUHOVNIKA — LAMA.

„Ko sem šel skozi dolino, ki je poleg prijetne reke, sem videl v njej mnogo mrtvih trupel in slišal raznovrstne glasove kakor od muzike. In včasih je bil ondi tak šum, da me je velik strah prevzel. Dolina je bila dolga sedem ali osem milj. Pravili pa so

mogel verjeti, ako bi jih sam ne videl. Na strani doline, pod neko skalo sem ugledal obraz človeka, ki je bil tako grozen, da bi bil skoraj dušo izdihnil. Zato sem se prekrižal in molil: „Et verbum caro factum est.“ Tistemu mrtvecu pa se nisem upal pri-

bližati, temuč šel sem na drugi konec doline in potem na peščen hrib, kjer nisem ničesar videl, pač pa slišal čudne glasove godbe. In ko sem bil na tistem hribu, sem našel na tleh zelo mnogo srebra, ki je tam ležalo, kakor ribje luske. Od tega sem si nekaj nabral v naročje, toda ker mi ni bilo mnogo zanj in sem se tudi bal, da si s tako vražjo stvarjo nakopljem pogubo, sem vrgel vse na tla. Tako sem z božjo pomočjo brez škode vun prišel. Vsi saraceni pa, ki so o tem zvedeli, so me zelo spoštovali in rekli, da sem svet človek.“

Iz novejših preiskav se dá sklepati, da se je ta dogodek vršil v puščavi Lop-nor in da je reka, o kateri Odorik govori, reka Tarim. S tem se strinja, kar pripoveduje naš misijonar o peščnem hribu in čudoviti godbi. Potovavci namreč poročajo, da v vzhodnem Turkestanu veter znaša cele hribe peska, ki se pojavljajo sedaj tu sedaj tam in so karavanam silno nevarni. In ko veter vzdiguje drobni pesek in ga podi preko skalnate ravnine in malih hribov, tedaj nastanejo čudni brneči glasovi, kakor bi se oglašala godba. Potujoče karavane navdajajo taki pojavi s strahom in grozo. Zato imenujejo Tartarji take doline „vražje ali zaklete doline“, budhovci pa tje izpostavljajo trupla sovražnikov divjim zverem in roparskim pticam v jed.

Odorik zaključuje svoj potopis s slovesnim potrdilom, da je vse resnično, kar je poročal: „Jaz brat Odorik iz Pordenona v Furlaniji¹⁾ zatrjujem in izpričujem, da sem vse, kar je tu zapisano, sam videl na svoje oči, ali pa slišal od zanesljivih ljudi. Mnogo sem pa tudi opustil in nisem hotel, da bi se zapisalo, ker bi mnogi tega ne hoteli verjeti, ako bi sami ne videli. Vse prejšnje

pa je zapisal brat Viljem iz Solane, kakor sem narekoval l. 1330. meseca majnika v samostanu sv. Antona v Padovi.“

* * *

Zdaj ko imamo pred seboj obsežno pot našega misijonarja, si lahko napravimo sodbo o njegovem podjetju. Če bi kdo v naših prosvetljenih časih izvršil tako potovanje v tuje, neznane dežele, bi ga slavili kakor Stanleya, Livingstona, Sven Heddina in druge moderne potovavce. Ali se je potem čuditi, če se je Odorikovim sodobnikom zdelo to, ker je izvršil, očiten čudež? Zato so vrnivšega sprejeli po vsej Italiji z velikanskimi častmi, zato je tudi on sam veljal za „čudo sveta“ in je bil še po smrti obiskovan njegov grob od neštevilnih romarjev.

A v Odorikovi potovanjih se ne pojavlja le izreden pogum, železna vstrajnost in nadnaravna požrtvovalnost preprostega misijonarja, temuč se kaže tudi velika sila in podjetnost, ki je za njegove dôbe prešinjala ves frančiškanski red in ki je zapustila svoje priče v mnogoštevilnih misijonih po Perziji, Indiji, Kini, Mongoliji in Tibetu. In kaže se slednjič v teh velikih podjetjih, da je tudi mnogoobrekovani srednji vek imel dosti zmisla za kulturne naloge človeštva, da je za nje mnogo žrtvoval in izvršil dela, ki nič ne zaostajajo za proslavljenimi čini naše dôbe. Marko Polo in Odorik sta prva seznanila Evropo z daljnim Vzhodom in krščanski kulturi pripravila pot v one kraje. Ko je bilo delo, ki se je takrat pričelo, s silo zatrto, je bila porušena tudi vez med tema dvema deloma sveta, in vzhodne azijske pokrajine so bile več stoletij popolnoma pozabljene. Šele v XVI. stoletju se je daljni Vzhod zopet pojavil na evropskem obzorju. Takrat pa so delo na kulturnem polju zastavili drugi možje: Portugalec Ferdinand Magelhaens in Frančišek Ksaverij.

¹⁾ V pariškem kodeksu je čitati: „Ego frater Odoricus Boemus.“

